

ياسای زمانه فهرمییه کان به پینچ زمان

* ناوی کتیب: یاسای زمانه فەرمییەکان لە هەریمی کوردستان/
عێراق

* تاییست: کۆچەر ئەنوەر

* دیزاین : سۆران عەبدولرەحمان

* چاپ: یەكەم ۲۰۱۳

* چاپخانه: چاپخانهی شەهاب/ هەولێر

* تیراژ: ۱۰۰۰ دانە

* نرخ : ۱۰۰۰ دینار

لە بەرئۆه بەرایەتی گشتی کتیبخانه گشتییەکان ژمارە ی سپاردنی (ی)
سالی ۲۰۱۲ ی پێدراوه .

زارو زمان _____ د. نهریمان خوښناو

پروژه یاسای زمانه فهرمییه کان
له ههریمی کوردستان - عیراق

ناماده کردنی

- پاریزه رتاریق جامباز / یاساناس
د. ئاسو عهبدوئلا زاده / یاساناس
د. عومهر مه حموود کهریم / زمانناس
د. نهریمان عهبدوئلا خوشناو / زمانناس

بهشی یه کهم پیناسهی زاراو هکان

ماددهی یه کهم : مه بهست له و زاراوانهی له م یاسایه دا
به کارهاتوون، ئەمانه ن:

هه ریم: هه ریمی کوردستان - عیراق.

زمانه فهرمیه کان: ئەو زمانانه یه که به پیی دهستووری
هه میشه یی عیراق دان به فهرمی بوونیا ندا نراوه .
کۆمسیۆن: کۆمسیۆنی زمانه فهرمیه کان.

بهشی دووهم بنه ما و ناما نجه کان

ماددهی دووهم: زمانی کوردی و زمانی عه ره بی دوو زمانی فه رمین
له سه رانسه ری عیراقدا به هه ریمی کوردستانیشه وه .

ماددهی سییه م: له هه ریمی کوردستاندا زمانی پیکهاته کانی تری
عیراق (زمانه کانی تورکمانی و سریانی و ئه رمه نی) له یه که ی

زارو زمان _____ د. نهریمان خوشناو

کارگێری خویمان و لهو حالهتانهدا که پێویسته، له پال زمانی کوردیدا فهرمین.

مادهی چوارهم: ئامانجی ئه م یاسایه چه سپاندن و به کردهی کردنی فهرمییهتی زمانی کوردییه له ههریمی کوردستاندا، و پێکخستنی ئه و فهرمییهتییه له په یوهندی له گه له زمانه فهرمییهکانی دیکه ی عێراقی فیدرالدا.

مادهی پینجهم: حکومهتی ههریمی کوردستان له بهر پوئشنایی ئاسایشی نه ته وه بیمان سیاسهتیکی پوون و پتهوی زمانی داده پێژی و په پره و دهکات. ههرچهنده ئه م سیاسهته له ههریمی کوردستان – عێراقدا به پێوه ده چیت، به لام له پینا و په ره پیدان و پێشخستنی زمان و کلتووری کوردی، هه ماههنگی له گه له پارچهکانی دیکه ی کوردستان و په وهندی کوردی له دهره وهی ولاتیش دهکات.

به شی سبیه م

زمانی یاسا و دادگاگان

ماددهی شه شه م: هه موو پرۆژه یاسایه ك له هه ریمی كوردستاندا به زمانی كوردی ئاماده و په سند ده كریت.

ماددهی حه وته م: لیژنه كانی دارپشتنی یاسا پئویسته پسپۆری زمانه وانبیان تیدا بیټ.

ماددهی هه شته م: له پرۆژنامهی فه رمیی حكومه تی هه ریمی كوردستاندا دهقی یاسا و بریاره كان به هه ردوو زمانی كوردی و عه ره بی بلاوده كریته وه، له حاله تی گومان له شیکردنه وه دا، نوسراوی كوردی یاساكان سه رچاوه یه.

ماددهی نۆیه م: له ده رچوونی هه ر یاسایه كدا ئاماژه به زمانه فه رمیه كان و لایه نی جیبه جیکردنی یاساكه ده كریت.

ماددهی ده یه م: هه موو پرۆشوینه دادوه رییه كان به بریاری دادگاگانیشه وه، به زمانی كوردی به پرۆه ده چن و ده نووسرین.

ماددهی یازده م: له حاله تی كدا كه لایه نی كی داواکاری یاسایی، عه ره ب زمان بیټ، یان سه ر به یه كیك له پیکهاته كانی دیکه ی عیراق بیټ، یان له هه ر حاله تی كی دیکه ی پئویستدا، به كاره یانی

زارو زمان _____ د. نهریمان خوشناو

ئەو زمانانەش لە پێشویڤنە دادوهرییەکان و بیریاری دادگاندا
پێگەپێدراو، بەمەرجێک وەرگێڕ بۆ زمانی کوردی دابین بکریت .

بەشی چوارەم

زمانی دامودەزگانێکی حکوومەت و دامەزراوەکانی دیکە

ماددە ٥١ دوازدەم : زمانی کوردی، زمانی ئاخواوتن و نووسینی
فەرمانی سەرجه م فەرمانگە و دامەزراوەکانی سەرۆکایەتی هەرێم و
حکومەتی هەرێم و پەرلەمانی کوردستان و دەسەلاتی دادوهرییە .
ماددە ٥٢ سێزدەم: زمانی پەڕۆندی و نامەکاری نیوان
حکومەتی هەرێمی کوردستان و حکومەتی فیدرال و هەرێمەکانی
دیکە ی عێراق زمانی کوردی و عەرەبییە . بۆ پەڕۆندی لەگەڵ
دامەزراوە بیانییەکان دەکرێ لەگەڵ زمانی کوردی و عەرەبی
زمانی لایەنەکە ی دیکەش بەکاربێت .

ماددە ٥٣ چواردەم: پێککەوتنە دووقۆلی، یان چەند قۆلییەکانی
حکومەتی هەرێمی کوردستان لەگەڵ لایەنەکانی دەرەوێ

زارو زمان _____ د. نه‌ریمان خو‌شناو
هه‌ریمی کوردستان، پێویسته به زمانی کوردی و زمانی لایه‌نه‌که‌ی
دیکه بی‌ت.

مادده‌ی پازده‌م: له دامه‌زراندن و گواستنه‌وه‌ی هه‌میشه‌یی و کاتی
و به‌رزکردنه‌وه‌ی پله‌کانی فه‌رمانبه‌ران و کارمه‌ندان، زانینی زمانی
کوردی وه‌ک یه‌کێک له پێوه‌ره سه‌ره‌کییه‌کان به‌کارده‌هێنرێت،
به‌لام ئه‌گه‌ر ئه‌و که‌سه کورد نه‌بوو یاخود کوردی نه‌زانیت، ئه‌وه
پێویسته ماوه‌یه‌کی بۆ دیاری بکری‌ت، بۆ ئه‌وه‌ی فی‌ری زمانی
کوردی ببی‌ت .

مادده‌ی شانزده‌م:

یه‌که‌م: تابلۆی سه‌رجه‌م فه‌رمانگه‌ حکوومیه‌کان ده‌بی‌ت به
زمانی کوردی و عه‌ره‌بی بی‌ت ، به‌مه‌رجێک نووسینه‌ کوردیه‌که
ده‌رکه‌وتووتر بی‌ت.

دووه‌م: تابلۆی نووسینگه‌ و نوینه‌رایه‌تی و کونسولگه‌ری و لاتان
و رێکخراوه‌ بیانیه‌کان له هه‌ریمی کوردستاندا ده‌بی‌ت به‌ زمانی
کوردی و عه‌ره‌بی و زمانی لایه‌نه‌که‌ی دیکه بی‌ت .

مادده‌ی چه‌ژده‌م: هه‌ر داموده‌زگایه‌کی حکومی و ناحکومی
عێراقی و بیانی که مامه‌له‌ی له‌گه‌ڵ هاو‌لاتیانی هه‌رێمدا هه‌بی‌ت،

زارو زمان _____ د. نهریمان خوشناو

پښوېسته له فوږم و نووسراوه کانیدا په چاوی زمانی کوردیش بکات

ماددهی هه ژدهم: تابلوی سهر شه قامه کان و دهستنیشان کردنی

شوین و ده فهره کان به زمانی کوردی و عره بی و ئینگلیزی

ده بن، به مرجیک نووسینه کوردیه که ده رکه وتووتر بیت .

به شی پینجه م

زمانی خویندن

ماددهی نوژدهم: زمانی کوردی له پرۆسهی په روه رده و

فیرکردندا، زمانی فه رمیه له هه ریمی کوردستاندا .

ماددهی بیسته م:

یه که م: خویندن به زمانه کانی عره بی، تورکمانی، سریانی و

نهرمه نی له قوتابخانه حکومیه کاندا له ژیر چاودیری و هزاره تی

په روه رده دا ده بیت.

دووه م: خویندن به زمانه کانی بیانی له قوتابخانه نه هلییه کاندا،

له ژیر چاودیری و هزاره تی په روه رده دا ده بیت .

زارو زمان _____ د. نه‌ریمان خوښناو
سییه م: هه‌موو باخچه‌ی ساوایان و قوتابخانه و په‌یمانگه و
کوئلیژیکه‌ی په‌روه‌ده‌یه‌ی ئه‌هلییه - که‌رتی تاییه‌ت، له‌سه‌ریه‌تی
خویندنی به‌شه‌ وانه‌ی زمانی کوردی به‌پئی په‌نسییه‌کانی
وه‌زاره‌تی په‌روه‌ده له‌ریزی ماده‌ه خویندراوه‌ سه‌پینراوه‌کانی
بی‌ت، به‌پیچه‌وانه‌وه قوتابییه‌کانیان بۆیان نییه له‌زانکو و
په‌یمانگه‌کانی هه‌ریمی کوردستاندا وه‌ر‌بگیرین.

ماده‌ی بیست و یه‌ک: له‌هه‌موو قوئاغه‌کانی خویندنی زانکو و
په‌یمانگه‌ حکوومی و ئه‌هلییه‌کان به‌تاییه‌تی زانسته‌ مرۆییه‌کان،
قوتابی به‌ زمانی کوردی ده‌خوینیت و وه‌لامی پرس‌یاری
تاقیکردنه‌وه‌کان ده‌داته‌وه، زمانه‌کانی دیکه‌ش ریگه‌پیدراون، به
مه‌رجی زمانی کوردی زمانی یه‌که‌می خویندن بی‌ت .

ماده‌ی بیست و دوو: له‌ قوئاغه‌کانی خویندنی زانکو و په‌یمانگه
حکوومی و ئه‌هلییه‌کان، به‌پئی پسپۆری به‌شه‌که، زمانه‌کانی
دیکه‌ ریگه‌پیدراون، به‌مه‌رجیک ماده‌یه‌کی تاییه‌ت به‌ کوردۆلۆجی
هه‌بی‌ت .

ماده‌ی بیست و سێ: خویندن به‌ خه‌تی برائیل بۆ خاوه‌ن
پیداویستییه‌ تاییه‌تییه‌کان به‌ زمانی کوردی دابین بکری‌ت.

به‌شی شه‌شهم زمانی کار و بازرگانی

مادده‌ی بیست و چوار: هر ده‌زگایه‌کی خزمه‌تگوزاریی که‌رتی تایبته، که مامه‌له‌ی له‌گه‌ل‌ هاو‌لا‌تیا‌ندا‌هه‌بیته، پی‌ویسته‌ زمانی کوردی به‌کاربه‌ینیت. به‌کاره‌ینانی زمانیکی دیکه‌ی فه‌رمیی عیراق، یان زمانیکی بیانی به‌پی پی‌ویستی خزمه‌تگوزارییه‌که‌ی و زمانی به‌کاربه‌ران، ئازاده.

مادده‌ی بیست و پینچ: پی‌ویسته‌ تابلوی سهر سه‌رجه‌م نووسینگه و فرۆشگا و چیشته‌خانه و هۆتیل و شوینه خزمه‌تگوزارییه‌کانی که‌رتی تایبته به‌ زمانی کوردی بیته. ده‌شی له‌پال زمانی کوردی به‌ زمانی پیکهاته‌کانی دیکه‌ی عیراق، یان به‌ زمانیکی دیکه‌ی بیانی بنووسریت، به‌مه‌رجیک نووسینه کوردییه‌که‌ ده‌رکه‌وتووتر بیته، به‌پینچه‌وانه‌وه‌ مؤله‌تی کردنه‌وه‌یان پینادریته.

مادده‌ی بیست و شه‌ش: بو دامه‌زراندن، یان کارکردن به‌ گریه‌سه‌ت له‌ هر شوین و کاریکدا پی‌ویسته‌ زانینی زمانی کوردی وه‌که‌یه‌کیک له‌ مه‌رجه‌ سه‌ره‌کیه‌کان بیته.

زارو زمان _____ د. نه‌ریمان خو‌شناو

مادده‌ی بیست و هه‌وت: له په‌یوه‌ندی زاره‌کیی و نووسراوی نیوان خاوه‌نکاری که‌رتی تایبه‌ت و کارمه‌نده‌کانیدا (به‌ گریبه‌ستیشه‌وه)، زمانی کوردی به‌کارده‌هینریت، ده‌کریت زمانی‌کی تریش له‌گه‌ل زمانی کوردی به‌کاربه‌ینریت .

مادده‌ی بیست و هه‌شت: پیوسته‌هه‌موو ئاگادارییه‌کی کاردۆزینه‌وه له‌هه‌ریمی کوردستاندا به‌ زمانی کوردی بلأوبکریته‌وه .

مادده‌ی بیست و نۆ: پیوسته‌هه‌موو شتومه‌ک و که‌لوپه‌ل و کالایه‌ک که له‌هه‌ریم به‌ره‌م ده‌هینریت، به‌ زمانی کوردی (وێپرای زمانی دیکه) له‌سه‌ری بنووسریت. حکومه‌ت له‌سیاسه‌تی مۆله‌ت به‌خشین و ئاسانکاری بو‌هاورده‌کردنی ئه‌و به‌ره‌مانه‌ی له‌ ده‌ره‌وه‌ی هه‌ریم و ده‌ره‌وه‌ی عێراق به‌ره‌م ده‌هینرین، ده‌بی‌ت مه‌رجی نووسین به‌ زمانی کوردی له‌سه‌ر به‌ره‌مه‌کان وه‌ک یه‌کیک له‌ پیوه‌ره‌کانی مۆله‌ت و ئاسانکارییه‌کان به‌کاربه‌ینیت، ئه‌مه‌ نووسینی سه‌ر پینمایه‌ی به‌کاره‌ینان و که‌ته‌لوگی سه‌رجه‌م به‌ره‌مه‌کان به‌تایبه‌تی داو و ده‌رمانیش ده‌گریته‌وه .

زارو زمان _____ د. نهریمان خوشناو

ماددهی سییه م: پیویسته فۆرمی داواکاری و پاره دان و پاره وهرگرتن له گه له هه موو ده زگایه کی خزمه تگوزاریی بازرگانی و پسووله و زهرف ... هتد به زمانی کوردی بن، به لام به کارهینانی زمانی عه ره بی، یان زمانیکی بیانی له پالیدا ریگه پیدراوه .

ماددهی سی و یه ک: هه موو جوّره ریّکلام و بانگه شه یه ک له هه ریّمی کوردستاندا ده بیّت به زمانی کوردی بیّت، به لام به کارهینانی زمانی پیّکهاته کانی دیکه ی عیّراق، یان زمانیکی بیانی له پالیدا ریّگه پیدراوه .

ماددهی سی و دوو: رۆژنامه و میدیا و ناوه نده کلتورییه بیانییه کان له هه ریّمی کوردستاندا ئازادن له به کارهینانی زمانی کوردیدا .

بهشی جهوتهم

زمانی پیکهاته نه ته وهییه کان

ماددهی سی و سی: له هر یه که یه کی کارگیریدا، که زۆرینهی دانیشتووانه کهی سهر به پیکهاته یه کی نه ته وهی جیاواز له کورد بن، بۆیان هه یه به پاپرسییه کی خۆجییی زمانی خۆیان له پال زمانی کوردیدا بکهن به زمانی فهرمی کاروباری ناوخۆییان.

ماددهی سی و چوار: ده بیئت دامه زراوه کانی ئەم جۆره پیکهاتانه له په یوه ندییه کانیان له گه ل داموده زگا کانی حکومه تی هه ری می کوردستاندا، زمانی کوردی به کاریینن.

بهشی هه شتەم

کۆمسیۆنی زمانه فهرمییه کان

ماددهی سی و پینچ: له پینا و چاودیری کردن و جیبه جیکردنی ئەم یاسایه و به رپوه بردنی سیاسه تی زمانی له هه ری می کوردستاندا، کۆمسیۆنیک به ناوی کۆمسیۆنی زمانه فهرمییه کان داده مه زریت.

زارو زمان _____ د. نهریمان خوشناو

ماددهی سی و شهش: کۆمسیۆن خاوهنی که سایه تیی مه عنه و ییه و سه ره خۆیی دارایی (بودجهی تایبتهت) و کارگێری ههیه و دهسه لاتی گرتنه بهری هه موو پیککاریکی یاسایی پیوستی ههیه.

ماددهی سی و ههوت: کۆمسیۆن له (۹) پسهپۆری بواری زمان و یاسا و کارگێری که خۆیان بو ئهم ئهرکه تهرخان ده کهن پیکدیت، ئەندامانی کۆمسیۆن له لایهن ئەنجومهنی وه زیران (یان) په ره له مانای کوردستانه وه بو ماوهی (۴) سال دیاری ده کرین، ماوه که یان ده کریت یه که جار نوێ بکریته وه و مه رجه کانی بوون به ئەندام له کۆمسیۆن ئەمانه ن:

یه که م: ته مه نیان له سی و پینچ سال که متر نه بیته .

دووهم: به لای که می ده سال له بواره که ی خۆی خزمه تی کرد بیته .

سییه م: برونامه ی زانکۆیی هه بیته .

ماددهی سی و ههشت: کۆمسیۆن دهسه لاتی په سه ندکردنی پێره وی ناوخۆ و هه موو پینماییه کی ههیه، که بو به جیگه یانندی ئهرکه کانی پیوست بیته، بو مه به ستی پیدانی مۆله تی کارکردن و لیسه ندنه وه ی مۆله تی کارکردن و داخستن، لیژنه یه که له نوینه رانی

زارو زمان _____ د. نهریمان خوشناو
کۆمسیۆن و ئەکادیمیای کوردی و پارێزگا و شارەوانی
پێکدەهێنریت.

ماددەى سى و نۆ: کۆمسیۆن لە دوو بەشى لیژنەى زمان و لیژنەى
بەدواداچوون و پشکنین پێکدێت:

یەكەم/ لیژنەى زمان بە ھەماھەنگى لەگەڵ ئەكادیمیای كوردی لە
بواری بە كوردی كردنى زاراوھ كارگێرپى و پسیپۆرییەكاندا یارمەتى
دامودەزگا حكومى و ناكومییەكان دەدات، پاش پەسندكردن لە
پۆژنامەى فەرمى بلاویان دەكاتەوھ.

دووھەم: لیژنەى پشکنین و بەدواداچوون لەسەر بنەمای تۆمار
كردنى سكالای ھاوڵاتیان، یان بە دەستپێشخەریی خۆى،
پشکنەرەكانى دەنیریتە سەر ئەو دامەزراوھ و ناوھندانەى كە
پەفتاریان لەگەڵ یاسای زمانە فەرمییەكانى ھەریمی كوردستاندا
ناتەبایە.

ماددەى چلەم: ھەر كۆمپانیا و دەزگایەكى خزمەتگوزاریی كەرتى
تایبەت، كە كارمەندى ھەبێت، لەژێر چاودێرپى كۆمسیۆندا پلان
بۆ باشكردنى بارى زمانى كوردی دادەنێت .

زارو زمان _____ د. نەريمان خۆشناو

ماددهی چل و یهك: كۆمسیۆن به هه ماههنگی له گه ل ئه كادیمیای كوردی بۆ ناوانان و ناوبردنی شوین و ده قه ره كان له هه ریمی كوردستاندا پیشنیاز ده داته حكومهت بۆ ئه وهی جیبه جیان بكات.

ماددهی چل و دوو: كۆمسیۆن هه موو سالیک راپۆرتیک چروپر له سه ر باری زمانی كوردی له بواری گشتی و حكومیدا ده داته په رله مان و حكومهتی هه ریمی كوردستان بۆ ئه وهی به پیی پیویست بریاری له سه ر بدریت .

بهشی نویه م

سزاکان

ماددهی چل و سی: ئه وهی سه ریچی له حوکمه کانی ئه م یاسایه

بکات، بهر ئه م سزایانهی خواره وه ده که ویت :

یه که م / ئه گهر بهر پرساری سه ریچییه که که سیکی مه عنه وی

که رتی گشتی بوو، کۆمسیۆن له ریگه ی هۆشداریدانه وه سه رنجی

دامه زراوه حکومییه که بۆ سه ریچییه که راده کیشیت. ئه گهر پاش

تییه پینی ئه و ماوه یه ی که کۆمسیۆن دیاریی ده کات، دامه زراوه

گشتییه که له سه ریچییه که ی به رده وام بوو، ئه و کۆمسیۆن

ده توانیت هۆشداریدانه که ی له پۆژنامه و میدیاکاندا بلاوبکاته وه .

دووهم / ئه گهر بهر پرساری سه ریچییه که فه رمانبه ری که رتی

گشتی بوو، نه ک دامه زراوه که وه ک که سیکی مه عنه وی له کاتی

جیبه جیکردنی وه زیفه که یدا ئه و سه ریچییه ی کرد، ئه و به

نوسین ئاگادارده کریته وه بۆ ئه وه ی له ماوه یه کی دیاریکراودا

سه ریچییه که ی راست بکاته وه، ئه گهر له سه ر سه ریچییه که ی

به رده وام بوو، له ریگه ی به رزترین بهر پرساری دامه زراوه که یه وه

زارو زمان _____ د. نهریمان خوشناو

سزای ئینزییاتی دهخریته سهر، بهپی یاسای پیککاری
فهرمانبه رانی دهولت له ههریمی کوردستاندا.

سپیه م / نهگهر هاتوو سهپچیکار (کهسی سروشتی بیته یان
مهعنهوی) سهر به کهرتی تایبته، یان دامه زراوهیه کی حکومی
دهره وهی ههریمی کوردستان، یان بیانی بیته، هوشداری پی
دهدریته، تاوه کو له ماوهیه کی دیاریکراودا سهپچیه کهی راست
بکاته وه. نهگهر پابه ند نه بوو، نهوا به غه رامه یه که سزاده دریته که
نابی له () دینار که متر و له () دیناریش زیاتر بیته.
له حاله تیکدا که نه و پیککارانه نه بنه هوی راستکردنه وهی
سهپچیه که، نهوا کۆمسیۆن بۆی ههیه داوای یاسایی له سهر
لایه نی پیشیلکار تۆماربکات.

چاره م /

۱- له حاله تی دووباره کردنه وهی سهپچیه که دا، غه رامه که دوو
نه وه ند ده کریته .

۲- نهگهر لایه نی سهپچیکار کهرتی تایبته بوو، و بهرده وام بوو
له سهر سهپچیه کهی، نهوا شوینه که بۆ ماوه یه که داده خریته .

زارو زمان _____ د. نه ريمان خوښناو
 پينجه م / نه گهر كه سيكي سروشتي يان مه عنه وي به زاره كي، يان
 به نووسين، يان به هر شيوه و شيوازيك، ريگه له به كارهيئاني
 زمانه فهرمييه كان و زمانى پيكاها ته كاتي ديكه ي عيراق بگريټ،
 نه وا ده بيت به به ندر كرن و غرامه سزا بدرټ، به مهر جيك سزاي
 به ندر كرنه كه ي له مانگي ك كه متر نه بيت و له (۳) مانگيش زياتر
 نه بيت، و غرامه كه شى له () دينار كه متر نه بيت و له ()
 ديناريش زياتر نه بيت .

به شى ده يه م

مادده دو ماهييه كان

مادده ي چل و چوار: پيوسته له سر نه نجوومه نى وه زيران و
 لايه نه په يوه نديداره كان، فرمانه كان (حوكمه كان) ي نه م ياسايه
 جيبه جيبكه ن .

مادده ي چل و پينج: كار به هيچ ده قيكي ياسايى، يان برياريك
 ناكريټ كه له گه ل فرمانه كان (حوكمه كان) ي نه م ياسايه دا ناكوك
 بن .

زارو زمان _____ د. نهریمان خوشناو

ماددهی چل و شهش: دواى ئه وهى برپارى كۆمسيۆنى زمانه
فهرميه كان دهرده چيىت و ئهم ياسايه له پۆژنامهى فهرمى
(وه قايعى كوردستان) دا بلاوده كرئته وه، جيىبه جيى ده كرئت .

هۆيه كانى دانانى ئهم ياسايه

له بهر پۆشنايى ماددهى چواره مى دهستوورى هه ميشه يى
سالى (2005)ى كۆمارى عيراقى فيدرال، كه شانبه شانى زمانى
عه ره بى دانى به فهرميوونى زمانى كوردى ناوه له سه رانسهرى
عيراقدا، هه روه ها دانى به زمانى پيىكهاته كانى ديكه شدا ناوه، و
له بهر نه بوونى ياسايه كى تايبهت وه ك ياساگه لى ده وللهت و هه ريىمه
فره زمانه كان له بوارى سياسه تى زمانيدا ، به پيىويست زانرا
ياسايه كى له م چه شنه وه ك سه رچاوه و چوارچيۆه ي سياسه تى
زمانى په سند بكرئت و بخريته كار، بۆيه ئهم ياسايه ته شريع كرا.

مشروع قانون اللغات الرسمية في اقليم كردستان العراق .

اعداد

مهامی طارق جامباز / القانوني

د. اسو عبدالله زاده / القانوني

د. عمر محمود كريم / اللغوي

د. نهریمان عبدالله خوشناو / اللغوي

القسم الأول التعريف بالمصطلحات

المادة الأولى:

المقصود بمعاني المصطلحات المستعملة في هذا القانون هو:
الاقليم: اقليم كوردستان - العراق.
اللغات الرسمية: هي تلك اللغات التي تم الاعتراف بها كلغات رسمية
في الدستور العراقي الدائم.
المفوضية: مفوضية اللغات الرسمية.

القسم الثاني القواعد والأهداف

المادة الثانية:

اللغة الكوردية والعربية هما اللغتان الرسميتان في جميع أرجاء العراق
بما فيه اقليم كوردستان.

المادة الثالثة:

في اقليم كردستان تكون لغات مكونات العراق الأخرى (اللغات التوركمانية والسريانية والأرمنية) في وحداتها الادارية، وفي حالات الضرورة لغات رسمية الى جانب اللغة الكوردية.

المادة الرابعة:

الهدف من هذا القانون هو تثبيت اللغة الكوردية وجعلها عملياً لغة رسمية في اقليم كردستان، وتنظيم رسميتها في علاقاتها مع اللغات الرسمية الأخرى في العراق الاتحادي.

المادة الخامسة:

تقوم حكومة اقليم كردستان، وعلى ضوء أمننا القومي، برسم سياسة لغوية شفافة ومتمينة وتعمل بها، ومع ان هذه السياسة تتبع حالياً في اقليم كردستان - العراق إلا ان الاقليم ينسق مع أجزاء كردستان الأخرى والجاليات الكوردية خارج الوطن من أجل تطوير اللغة والثقافة الكورديتين وتقدمهما.

القسم الثالث لغة القوانين والمحاكم

المادة السادسة:

يتم اعداد كل مشروع قانوني ويصدق باللغة الكوردية.

المادة السابعة:

لجان صياغة القوانين يجب أن تضم بين أعضائها اختصاصاً لغوياً.

المادة الثامنة:

تنشر نصوص القوانين والقرارات في الجريدة الرسمية لحكومة اقليم كوردستان باللغتين الكوردية والعربية، وفي حالة الشك في الشرح تكون النسخة الكوردية لها هي المصدر.

المادة التاسعة:

في صدور أي قانون تتم الاشارة الى اللغات الرسمية وجهة تنفيذ القانون.

المادة العاشرة:

تكتب وتدار باللغة الكوردية كافة الاجراءات القانونية وكذلك قرارات الحكم.

المادة الحادية عشرة:

زارو زمان _____ د. نهريمان خوښناو
في حالة كون أحد الأطراف القانونية عربي اللغة، أو منتمياً الى
احدى اللغات الرسمية العراقية الاخرى أو في أية حالة ضرورية
أخرى، تسمح باستعمال تلك اللغة في جميع الاجراءات القانونية،
وتصدر بها قرارات المحكمة بشرط أن يهياً مترجم الى اللغة
الكوردية.

القسم الرابع لغة المؤسسات الحكومية والمنشآت الأخرى

المادة الثانية عشرة:

اللغة الكوردية هي لغة الخطابة والكتابة الرسمية لكافة الدوائر
ومنشآت رئاسة الاقليم وحكومة الاقليم وبرلمان كوردستان
والسلطة القضائية.

المادة الثالثة عشرة:

اللغتان الكوردية والعربية هما لغة العلاقات والمراسلات بين حكومة
اقليم كوردستان من جهة والحكومة الاتحادية واقاليمها الاخرى من
جهة ثانية وأما بخصوص العلاقة مع المنشآت الأجنبية فيمكن
استعمال لغتها الى جانب اللغتين الكوردية والعربية.

المادة الرابعة عشرة:

تكون الاتفاقيات الثنائية أو الاتفاقيات التعددية بين حكومة اقليم كوردستان والجهات الخارجية باللغة الكوردية ولغة تلك الجهة.

المادة الخامسة عشرة:

اجادة اللغة الكوردية تستعمل كمقياس اساسي في تعيين الموظفين الدائمين والمؤقتين والعاملين ورفع درجاتهم وفي حالة عدم كون الموظف كوردياً او جاهلاً باللغة الكوردية فتحدد له مدة يتعلم خلالها اللغة الكوردية.

المادة السادسة عشرة:

أولاً: تكتب قطع عناوين كافة الدوائر الحكومية باللغتين الكوردية والعربية بشرط أن تكون الكتابة الكوردية ابرز الاثنتين.
ثانياً: تكون قطع عناوين المكاتب والممثلات وقنصليات البلدان والمنظمات الاجنبية في اقليم كوردستان باللغات الكوردية والعربية ولغة الجهة المعنية.

المادة السابعة عشرة:

على جميع المؤسسات الحكومية وغير الحكومية العراقية أو الاجنبية التي تتعامل مع مواطني الاقليم أن تراعي اللغة الكوردية ايضاً في استثماراتها وكتاباتهما.

المادة الثامنة عشرة:

تكون قطع عناوين الشوارع وتأشير المناطق والمحلات باللغات الكوردية والعربية والانكليزية بشرط ان تكون الكتابة الكوردية ابرزها جميعاً.

القسم الخامس لغة الدراسة

المادة التاسعة عشرة:

اللغة الكوردية في اقليم كوردستان هي اللغة الرسمية في عمليات التربية والتعليم.

المادة العشرون:

أولاً: تكون الدراسة باللغة العربية أو التوركمانية أو السريانية أو الأرمنية في المدارس الحكومية تحت اشراف وزارة التربية في الاقليم.
ثانياً: الدراسة باللغات الأجنبية في المدارس الأهلية تكون تحت اشراف وزارة التربية في الاقليم.

ثالثاً: على رياض الاطفال والمدارس والمعاهد والكليات التربوية الأهلية التابعة للقطاع الخاص أن تفرض حصة تعلم اللغة الكوردية

زارو زمان _____ د. نهريمان خوښناو

ضمن المواد الدراسية الاجبارية، وفق مبادئ وزارة التربية، وبعبكسه سوف يحرم طلابها من القبول في جامعات ومعاهد اقليم كوردستان.

المادة الواحدة والعشرون:

في كافة مراحل الدراسة الجامعية والمعاهد الحكومية والأهلية وبالأخص في الدراسات الانسانية يدرس الطالب باللغة الكوردية ويوجب بها على الأسئلة الامتحانية، وتسمح باللغات الأخرى بشرط أن تكون اللغة الكوردية هي اللغة الأولى في الدراسة.

المادة الثانية والعشرون:

تسمح بالدراسة باللغات الأخرى في كافة مراحل الدراسة الجامعية والمعاهد الحكومية والأهلية بحسب اختصاص الاقسام بشرط أن تقر لهم مادة في الكوردولوجي.

المادة الثالثة والعشرون:

يصار الى تهيئة الخط الجسم باللغة الكوردية لاصحاب الحاجات الخاصة.

القسم السادس

لغة العمل والتجارة

المادة الرابعة والعشرون:

زارو زمان _____ د. نهريمان خوښناو

على جميع المؤسسات الخدمية للقطاع الخاص والتي تتعامل مع المواطنين أن تستعمل اللغة الكوردية، وأنها حرة في استعمال لغة رسمية عراقية اخرى او لغة أجنبية حسب ضرورة الخدمة ولغة المستهلكين.

المادة الخامسة والعشرون:

يجب أن تكون قطع عناوين كافة المكاتب ومحلات البيع والمطاعم والفنادق ومحلات خدمات القطاع الخاص باللغة الكوردية، ويجوز أن تكون هذه القطع بلغات مكونات العراق الأخرى أو بلغات أجنبية أخرى بشرط أن تكون الكتابة الكوردية هي الأبرز، وبعبسه تحرم هذه المحلات من الاجازة.

المادة السادسة والعشرون:

يجب أن تكون اجادة اللغة الكوردية كشرط أساس في التعيين أو العمل على سبيل العقد في أي محل أو عمل.

المادة السابعة والعشرون:

تستعمل اللغة الكوردية (شفاهاً أو كتابةً) في الاتصالات بين أصحاب القطاع الخاص وعمالهم (بما فيهم المتعاقدين) ويجوز استعمال لغة أخرى أيضاً الى جانب اللغة الكوردية.

المادة الثامنة والعشرون:

زارو زمان _____ د. نهريمان خوښناو

يجب نشر الاعلانات عن الوظائف الشاغرة في اقليم كوردستان باللغة الكوردية.

المادة التاسعة والعشرون:

يجب الكتابة باللغة الكوردية (اضافة الى اللغات الأخرى) على كافة المواد والبضائع المنتجة في الاقليم، وعلى الحكومة أن تشرط الكتابة باللغة الكوردية على جميع البضائع المنتجة في خارج الاقليم وخارج العراق كشرط من شروط اجازتها وتسهيلاتهما وأن ترسم ذلك في سياسة الاجازة والتسهيلات في استيراد تلك المواد، ويشمل ذلك كتابات تعليمات الاستعمال وقسائم كافة المنتجات وبالأخص الادوية.

المادة الثلاثون:

يجب أن تكون استثمارات الطلب والدفع واستلام النقود مع جميع المؤسسات الخدمية والتجارية والوصولات والمظروفات.. الخ باللغة الكوردية، علماً يسمح باستعمال اللغة العربية، أو لغة أجنبية الى جانب اللغة الكوردية.

المادة الواحدة والثلاثون:

زارو زمان _____ د. نهريمان خوشناو

يجب أن تكون كافة الاعلانات والنداءات باللغة الكوردية في اقليم كوردستان، ويسمح باستعمال لغات مكونات العراق الأخرى، أو أية لغة أجنبية الى جانب اللغة الكوردية.

المادة الثانية والثلاثون:

الصحف والاعلام والأوساط الثقافية الأجنبية في اقليم كوردستان حرة في استعمال اللغة الكوردية.

القسم السابع لغات المكونات القومية

المادة الثالثة والثلاثون:

في أي وحدة ادارية تكون أكثرية سكانها من مكون قومي غير كوردي، لهم اقرار لغتهم لغة رسمية في اعمالهم الداخلية الى جانب اللغة الكوردية عن طريق استفتاء محلي.

المادة الرابعة والثلاثون:

على مؤسسات هذا النوع من المكونات استعمال اللغة الكوردية في محابراتها مع مؤسسات حكومة الاقليم.

القسم الثامن مفوضية اللغات الرسمية

المادة الخامسة والثلاثون:

بغية مراقبة وتنفيذ هذا القانون وادارة السياسة اللغوية يتم انشاء مفوضية باسم مفوضية اللغات الرسمية.

المادة السادسة والثلاثون:

لهذه المفوضية شخصية معنوية ولها استقلالها المالي أي (لها ميزانية خاصة) وادارة خاصة، ولها صلاحية اتخاذ الاجراءات القانونية الضرورية.

المادة السابعة والثلاثون:

تتكون المفوضية من (٩) اعضاء اختصاصيين في مجالات اللغة والقانون والادارة يتفرغون للقيام بهذه المهمة ويعينون من قبل مجلس الوزراء أو من قبل برلمان كوردستان لمدة (٤) سنوات، قابلة للتجديد لمرة واحدة ويشترط في عضوية المفوضية ما يلي:

أولاً: أن لا يقل عمر العضو عن خمس وثلاثين سنة.

ثانياً: أن يكون قد خدم في الأقل (١٠) عشر سنوات في مجال عمله.

ثالثاً: أن يكون حاصلاً على الشهادة الجامعية.

المادة الثامنة والثلاثون:

للمفوضية صلاحية تصديق نظامها الداخلي وجميع تعليماتها الضرورية لتنفيذ أعمالها وتشكل لجنة من ممثلي المفوضية والاكاديمية الكوردية والمحافظة والبلديات لغرض اجازة العمل وسحبها وعلق مقراتها.

المادة التاسعة والثلاثون:

تتألف المفوضية من قسمين هما لجنة اللغات ولجنة المتابعة والتفتيش: أولاً: لجنة اللغة تساعد المؤسسات الحكومية وغير الحكومية بالتنسيق مع الاكاديمية الكوردية في مجالات تكريد المصطلحات الادارية والتخصصية وتنشرها في الجريدة الرسمية بعد تصديقها. ثانياً: لجنة التفتيش والمتابعة، وتوفد مفتشيها الى تلك المؤسسات والأوساط التي تخالف قانون اللغات الرسمية في اقليم كوردستان، وذلك تنفيذاً لطلبات المواطنين أو بمبادرة منها.

المادة الأربعون:

أن أية شركة أو مؤسسة خدمية تابعة للقطاع الخاص تضم عاملين لا يعرفون اللغة الكوردية تضع خطة لتحسين أحوال اللغة الكوردية تحت اشراف المفوضية.

المادة الواحدة والأربعون:

تقدم المفوضية وبالتنسيق مع الاكاديمية الكوردية مقترحاً الى حكومة اقليم كوردستان لتسمية وذكر المحلات والمناطق باللغة الكوردية لتنفيذها.

المادة الثانية والأربعون:

تقوم المفوضية بتقديم تقرير مفصل سنوياً الى برلمان وحكومة اقليم كوردستان حول وضعية اللغة الكوردية في المجالات العامة والحكومية، ليتم اقراره.

القسم التاسع العقوبات

المادة الثالثة والأربعون:

كل من يخالف احكام هذا القانون يتعرض للعقوبات الآتية:
أولاً: إذا كان المسؤول عن المخالفة شخصاً معنوياً في القطاع العام فان المفوضية ستنبه تلك المؤسسة الى المخالفة الواقعة عن طريق التنبيه، فإن مضت مدة التنبيه واستمرت المؤسسة في غيها فإن المفوضية لها الحق في نشر التنبيه في الصحف ووسائل الاعلام الأخرى.

زارو زمان _____ د. نهريمان خوښناو

ثانياً: وأن كان المسؤول عن المخالفة موظفاً في القطاع العام وارتكب تلك المخالفة اثناء الواجب (اي لم يكن مؤسسة كشخص معنوي) فانه ينبه تحريراً ليقوم مخالفته خلال مدة معينة، وان استمر في مخالفته فانه سيعاقب انضباطياً من قبل أعلى مسؤول في مؤسسته وفق قانون تنظيم موظفي الدولة لاقليم كوردستان.

ثالثاً: إذا كان المخالف (شخصاً طبيعياً أو معنوياً) منتظماً الى القطاع الخاص أو كان مؤسسة حكومية خارج اقليم كوردستان، أو كان أجنبياً فانه ينبه الى وجوب تصحيح مخالفته خلال مدة معينة، فان لم يلتزم فانه سيعاقب بغرامة لا تقل عن () دينار ولا تزيد على () دينار، فان فشلت تلك الاجراءات في تصحيح تلك المخالفة فللمفوضية فتح دعوى قضائية ضد المخالف.

رابعاً:

١- في حالة تكرار المخالفة فإن الغرامة ستتضاعف.
٢- إذا كان طرف المخالفة قطاعاً خاصاً واستمر في مخالفته، فسيغلق محله لمدة معينة.

خامساً: إذا قام شخص طبيعي أو معنوي بوضع العراقيل أمام استعمال اللغات الرسمية ولغات المكونات العراقية الأخرى شفهاً أو تحريراً أو بأية وسيلة كانت فانه يجب أن يعاقب بالحبس والتغريم

زارو زمان _____ د. نهريمان خوشناو

بشرط ألا تقل عقوبة حبسه عن شهر واحد ولا تزيد على ثلاثة أشهر ولا تقل الغرامة عن () دينار ولا تزيد على () دينار.

القسم العاشر المواد الختامية

المادة الرابعة والأربعون:

على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ أحكام هذا القانون.

المادة الخامسة والأربعون:

لا يعمل بأي نص قانوني أو قرار يعارض أحكام هذا القانون.

المادة السادسة والأربعون:

ينفذ هذا القانون بعد صدور قرار مفوضية اللغات الرسمية ونشر القانون في جريدة (وقائع كوردستان) الرسمية.

الاسباب الموجبة

على ضوء المادة الرابعة للدستور الدائم لجمهورية العراق الاتحادي لسنة (٢٠٠٥) والتي اعترفت برسمية اللغة الكوردية في جميع أرجاء العراق الى جانب اللغة العربية، كما واعترفت بلغات المكونات العراقية الأخرى، ولعدم وجود قانون خاص كما هو في الدول ذات

زارو زمان _____ د. نهریمان خوښناو

اللغات المتعددة، والاقاليم متعددة اللغات لتنظيم مجالات السياسة اللغوية، فقد ارتوي وضع قانون كمصدر واطار للسياسة اللغوية يتم التصرف بموجب بنوده، لذا فقد شرع هذا القانون.

پیش‌نویس قانون زبانهای رسمی
در اقلیم کردستان - عراق

تهیه از:

وکیل طارق جمباز / حقوقدان

د. آسو عبدالله زاده / حقوقدان

د. عمر محمود کریم / زبانشناس

د. نریمان عبدالله خوشناو / زبانشناس

بخش اول تعریف اصطلاحات

ماده‌ی یکم: مقصود از اصطلاحاتی که در این قانون به‌کار گرفته شده‌اند به قرار زیر است:
اقلیم: اقلیم کردستان – عراق.
زبانهای رسمی: زبانهایی که طبق دستور (قانون اساسی) عراق به رسمیت شناخته شده‌اند.
کمیسیون: کمیسیون زبانهای رسمی.

بخش دوم مبانی و هدفها

ماده‌ی دوم: زبانهای کردی و عربی در سرتاسر عراق و از جمله در اقلیم کردستان دو زبان رسمی هستند.
ماده‌ی سوم: در اقلیم کردستان زبانهای دیگر مکونات عراق (زبانهای ترکمانی، سریانی و ارمنی) در حالات ضروری و در چهارچوب واحد اداری مربوطه در کنار زبان کردی رسمیت دارند.
ماده‌ی چهارم: هدف این قانون تثبیت و بمرحله‌ی عمل درآوردن رسمیت زبان کردی در اقلیم کردستان و تنظیم این رسمیت در رابطه با دیگر زبانهای رسمی عراق است.

ماده‌ی پنجم: دولت اقلیم کردستان با در نظر گرفتن امنیت ملی در رابطه با زبان سیاستی شفاف و قاطع پایه‌ریزی کرده و به اجرا در می‌آورد. اگرچه این سیاست در اقلیم کردستان – عراق پیاده می‌شود، ولی در راستای توسعه و پیشبرد زبان و فرهنگ کردی با دیگر بخشهای کردستان و روند کردی در خارج از کشور نیز هماهنگی می‌نماید.

بخش سوم

زبان قانون و دادگاهها

ماده‌ی ششم: کلیه‌ی لوایح قانونی در اقلیم کردستان به زبان کردی تهیه شده و بتصویب می‌رسد.

ماده‌ی هفتم: در کمیسیونهای تدوین قوانین باید متخصصان زبان عضویت داشته باشند.

ماده‌ی هشتم: نص قوانین و مصوبات به هر دو زبان کردی و عربی در روزنامه‌ی رسمی دولت اقلیم کردستان منتشر می‌گردد. هرگاه در تفسیر و تبیین اشکالی پیش‌آید، نص کردی قوانین مرجع محسوب می‌شود.

ماده‌ی نهم: در حین صدور هر قانونی به زبانهای رسمی و طرفهای اجراکننده‌ی آن اشاره می‌شود.

ماده‌ی دهم: کلیه‌ی مباحثات قضائی از جمله تصمیمات دادگاهها به زبان کردی اجرا و تدوین می‌گردد.

ماده‌ی یازدهم: هرگاه یکی از طرفهای دعاوی قانونی، عرب‌زبان یا وابسته به یکی دیگر از مکونات عراق باشد و یا در هر حالت ضروری دیگر، می‌توان از این زبانها نیز در مباحثات قضائی و تصمیمات دادگاهها استفاده کرد، مشروط بر آنکه مترجم برای ترجمه‌ی آنها به زبان کردی تأمین گردد.

بخش چهارم

زبان دستگاههای دولتی و دیگر مؤسسات

ماده‌ی دوازدهم: زبان کردی زبان مکالمه و نگارش رسمی در کلیه‌ی ادارات و مؤسسات وابسته به ریاست اقلیم، دولت اقلیم و پارلمان کردستان و قوه‌ی قضائیه است.

ماده‌ی سیزدهم: زبان ارتباطات و مکاتبات میان دولت اقلیم کردستان و دولت فیدرال و دیگر اقلیمهای عراق هر دو زبان کردی و عربی است. برای ارتباط با مؤسسات خارجی می‌توان در کنار دو زبان کردی و عربی، زبان طرف مربوطه را نیز بکار گرفت.

ماده‌ی چهاردهم: موافقتنامه‌های دوجانبه، یا چندجانبه‌ی دولت اقلیم کردستان با طرفهای خارج اقلیم کردستان، باید به زبان کردی و زبان طرف مقابل تدوین شود.

ماده‌ی پانزدهم: در استخدام و نقل و انتقال دائمی و موقت کارمندان و ترفیع رتبه‌ی آنان، آشنایی به زبان کردی

به عنوان یکی از معیارهای اصلی بکار گرفته می‌شود. و هرگاه فرد مورد نظر غیرکرد بود یا اینکه کرد بود ولی به زبان کردی آشنایی نداشت، ضروری‌ست برای وی مدتی در نظر گرفته شود تا طی آن زبان کردی را فراگیرد.

ماده‌ی شانزدهم

اولاً: تابلوهای سردر تمامی ادارات دولتی باید به هر دو زبان کردی و عربی نوشته شود مشروط بر آنکه نوشته‌ی کردی برجسته‌تر باشد.

ثانیاً: تابلوهای دفاتر و نمایندگیها و کنسولگریهای کشورها و سازمانهای خارجی در اقلیم کردستان باید به زبانهای کردی و عربی و زبان طرف مربوطه نوشته شود.

ماده‌ی هفدهم: هر مؤسسه‌ی دولتی و غیردولتی عراقی و خارجی که با هموطنان اقلیم قراردادی داشته باشد، باید به‌هنگام تنظیم فرمها و نوشته‌های مربوطه، زبان کردی را نیز مراعات نماید.

ماده‌ی هیجدهم: تابلوهای راهنمایی در جاده‌ها و اماکن و مناطق به زبانهای کردی، عربی و انگلیسی نوشته خواهد شد، مشروط بر آنکه نوشته‌ی کردی برجسته‌تر باشد.

بخش پنجم زبان آموزش

زارو زمان _____ د. نهریمان خویشناو

ماده‌ی نوزدهم: زبان کردی در روند آموزش و پرورش اقلیم کردستان زبان رسمی‌ست.

ماده‌ی بیستم:

اولاً: آموزش به زبانهای عربی، ترکمانی، سریانی و ارمنی در مدارس دولتی اقلیم کردستان زیر نظارت وزارت آموزش و پرورش خواهد بود.

ثانیاً: آموزش به زبانهای خارجی در مدارس غیردولتی (غیر انتفاعی) زیر نظارت وزارت آموزش و پرورش خواهد بود.

ثالثاً: کلیه‌ی کودکانها و مدارس و دانشسراها و دانشکده‌های آموزشی غیردولتی - بخش خصوصی موظفند آموزش زبان کردی را طبق پرنسیپهای وزارت آموزش و پرورش در لیست مواد درسی خود قرار دهند، در غیر اینصورت دانش‌آموزان آنها در دانشگاهها و دانشسراهای اقلیم کردستان پذیرفته نخواهند شد.

ماده‌ی بیست‌ویکم: در همه‌ی مراحل آموزش دانشگاهها و دانشسراهای دولتی و غیر دولتی بویژه در رشته‌ی علوم انسانی، آموزش و پاسخ امتحانات به زبان کردی‌ست، ومی‌توان از دیگر زبانها نیز بهره جست مشروط بر آنکه زبان کردی در اولویت قرار گیرد.

ماده‌ی بیست‌دوم: در مراحل آموزشی دانشگاهها و دانشسراهای دولتی و غیردولتی برطبق تخصص بخشها

می‌توان دیگر زبانهارا بکار گرفت مشروط بر آنکه یک ماده‌ی ویژه‌ی کردولوژی در برنامه‌ی درسی داشته باشند. ماده‌ی بیست و سوم: امکان تحصیل به زبان کردی با استفاده از خط بریل برای معلولین (نابینایان) فراهم می‌گردد.

به‌شی شه‌شهم زبان کارو بازرگانی

ماده‌ی بیست و چهارم: هر مؤسسه‌ی خدماتی بخش خصوصی که با هموطنان سروکار داشته باشد، باید زبان کردی را بکار گیرد. بکار گرفتن یکی دیگر از زبانهای رسمی عراق یا یک زبان خارجی بر اساس ضرورت ارائه‌ی خدمات بلا مانع است.

ماده‌ی بیست و پنجم: تابلوهای سردر کلیه‌ی دفاتر و فروشگاهها و رستورانها و هتلها و اماکن خدمت‌رسانی بخش خصوصی باید به زبان کردی باشد. و می‌تواند در کنار زبان کردی به زبانهای دیگر مکونات عراق یا یک زبان خارجی نیز نوشته شود، مشروط بر آنکه نوشته‌ی کردی برجسته‌تر باشد. در غیر اینصورت به‌آنها پروانه‌ی کسب داده نخواهد شد.

ماده‌ی بیست‌وششم: در استخدام و یا کارسپردن قراردادی در هر مکان و برای هرکاری باید آشنایی به زبان کردی یکی از شروط اصلی قلمداد شود.

ماده‌ی بیست‌وهفتم: در ارتباطات شفاهی یا کتبی میان کارفرمای بخش خصوصی و کارمندان (از جمله کارمندان قراردادی) زبان کردی بکار گرفته می‌شود. استفاده از زبانهای دیگر در کنار زبان کردی بلامانع است.

ماده‌ی بیست‌وهشتم: در اقلیم کردستان باید کلیه‌ی آگهی‌های کاریابی به زبان کردی انتشار یابد.

ماده‌ی بیست‌ونهم: نام هر فراورده‌ی کالایی که در اقلیم تولید می‌گردد، باید (همراه با زبانهای دیگر) به زبان کردی روی آن نوشته شود. دولت باید در سیاست اعطای مجوز و تسهیلات برای واردکردن کالاهایی که در خارج از اقلیم و یا خارج عراق تولید می‌شوند، درج نام و مشخصات به زبان کردی بر روی کالاهارا به عنوان یکی از شرایط اعطای مجوز و تسهیلات قرار دهد. این امر شامل نوشتن برشور طریقه‌ی استعمال و کاتالوگ تمامی تولیدات بویژه داروها نیز می‌شود.

ماده‌ی سی‌ام: فرمهای تقاضا و پرداخت و دریافت پول با کلیه‌ی مؤسسات خدمت‌رسانی بازرگانی و قبضه‌های رسید و جعبه‌ها.. و غیره باید به زبان کردی تنظیم شوند، در عین

حال بکارگیری زبان عربی یا زبانی خارجی در کنار آن بلامانع است.

ماده‌ی سی‌ویکم: هرگونه آگهی تبلیغاتی و بازرگانی در اقلیم کردستان باید به زبان کردی صورت پذیرد، ولی بکارگیری زبان دیگر مکونات عراق، یا یک زبان خارجی در کنار آن بلامانع است.

ماده‌ی سی‌ودوم: روزنامه‌ها و رسانه‌ها و مراکز فرهنگی خارجی در اقلیم کردستان در بکارگیری زبان کردی آزادند.

بخش هفتم

زبان مکونات ملی

ماده‌ی سی‌وسوم: ساکنان هر واحد اداری که اکثریت ساکنان آن وابسته به یکی از مکونات ملی غیر از کردها باشند، حق دارند از طریق یک همه‌پرسی محلی زبان خود را در کنار زبان کردی در امور داخلی بصورت یک زبان رسمی در بیاورند.

ماده‌ی سی‌وچهارم: مؤسسات این نوع مکونات باید در ارتباطات خود با دستگاه‌های دولت اقلیم کردستان زبان کردی را بکار بگیرند.

بخش هشتم

کمیسیون زبانهای رسمی

ماده‌ی سی و پنجم: در راستای نظارت و اجرای این قانون و پیشبرد سیاست زبانی در اقلیم کردستان، کمیسیونی زیر عنوان کمیسیون زبانهای رسمی تشکیل می‌شود.

ماده‌ی سی و هشتم: کمیسیون دارای شخصیتی حقوقی است و استقلال مالی (بودجه‌ی مخصوص) و اداری و صلاحیت در پیش‌گرفتن هرگونه راهکار قانونی لازم را دارد.

ماده‌ی سی و هفتم: کمیسیون از (۹) عضو متخصص در زمینه‌های زبان و قانون و مدیریت تشکیل می‌شود که هم خود را صرف انجام این وظیفه می‌نمایند. اعضای کمیسیون از طرف انجمن وزیران (یا) پارلمان کردستان برای مدت چهار سال انتخاب می‌شوند، این مدت برای یک بار قابل تمدید است. شرایط عضویت در کمیسیون از اینقرار است:

اولاً: کمتر از سی و پنج سال سن نداشته باشند.

ثانیاً: حد اقل ده سال در زمینه‌ی تخصص خویش سابقه‌ی خدمت داشته باشند.

ثالثاً: مدرک دانشگاهی داشته باشند.

ماده‌ی سی و هشتم: کمیسیون صلاحیت دارد اساسنامه‌ی داخلی و هرگونه آئین‌نامه‌ی را که برای انجام وظایفش ضروری بداند، تصویب نماید. بمنظور اعطای مجوز

کار کردن و بازپس‌گیری آن و پلمپ‌کردن، هیأتی از نمایندگان کمیسیون و اکادمی کردی و استاندار و شهردار تشکیل می‌گردد.

ماده‌ی سی‌ونهم: کمیسیون از دو بخش ستاد زبان و ستاد تحقیق و بازرسی تشکیل می‌شود.

اولاً: ستاد زبان با هماهنگی اکادمی کردی در زمینه‌ی ترجمه‌ی اصطلاحات اداری و تخصصی به زبان کردی، دستگاه‌های دولتی و غیردولتی را یاری می‌رساند. بعد از تصویب، آنها را در روزنامه‌ی رسمی منتشر می‌نماید.

ثانیاً: ستاد تحقیق و بازرسی بر اساس ثبت شکایات هموطنان، یا به ابتکار خویش، بازرسان خود را به موءسسات و مراکزی که عملکرد آنها با قانون زبانهای رسمی اقلیم کردستان در تضاد است اعزام می‌دارد.

ماده‌ی چهلم: هر شرکت یا دستگاه خدماتی بخش خصوصی که کارمندانش با زبان کردی آشنائی نداشته باشند، تحت نظارت کمیسیون برای بهبود وضعیت زبان کردی در آن برنامه‌ریزی خواهد کرد.

ماده‌ی چهل‌ویکم: کمیسیون با هماهنگی اکادمی کردی پیشنهادهایی برای نامگذاری اماکن و مناطق اقلیم کردستان جهت اجرا به دولت ارائه می‌دهد.

ماده‌ی چهل‌ودوم: کمیسیون هر ساله گزارش جامعی را در مورد وضعیت زبان کردی در سطوح عمومی و دولتی به

زارو زمان _____ د. نهریمان خوشناو
پارلمان و دولت اقلیم کردستان تقدیم می‌دارد تا تصمیمات
لازم را در باره‌ی آن اتخاذ نمایند.

بخش نهم کیفرها

ماده‌ی چهل و سوم: کسانی که از احکام این قانون سرپیچی
نمایند با مجازاتهای ذیل روبرو خواهند شد:

اولاً: اگر متخلف یک شخصیت حقوقی بخش عمومی
بود، کمیسیون از طریق هشدار توجه مؤسسه‌ی دولتی
مربوطه‌را به‌سوی تخلف مورد نظر جلب می‌نماید،
و هرگاه پس از انقضای مدت تعیین شده توسط کمیسیون،
مؤسسه‌ی عمومی به سرپیچی ادامه داد، کمیسیون می‌تواند
هشدار خودرا در روزنامه‌ها و رسانه‌ها منتشر نماید.

ثانیاً: اگر مسئول سرپیچی نه مؤسسه به‌عنوان یک
شخصیت حقوقی بلکه یک کارمند بخش عمومی بود که
در حین انجام وظیفه به این تخلف دست زده بود، کتبا
به‌وی هشدار داده می‌شود که در مدت‌زمان معینی رفتار
خودرا اصلاح نماید، و چنانکه سرپیچی خویشرا ادامه
داد آنوقت از طرف بالاترین مسئول مؤسسه، بر طبق
قانون کارمندان دولت تنبیه انضباطی خواهد شد.

ثالثاً: اگر متخلف (شخصیتی حقیقی یا حقوقی) وابسته به
بخش خصوصی، یا یک مؤسسه‌ی دولتی در خارج اقلیم

زارو زمان _____ د. نهریمان خوشناو

کردستان، یا یک خارجی بود، به وی هشدار داده می‌شود که ظرف مدت معینی تخلف خود را اصلاح نماید. اگر باز هم به تخلف خود ادامه داد به مبلغی که از () دینار کمتر و از () دینار بیشتر نباشد جریمه‌ی نقدی خواهد شد. و در صورتیکه هیچ‌یک این راهکارها در اصلاح رفتار او موثر واقع نشود، کمیسیون حق دارد علیه وی اعلام جرم نماید.

رابعاً:

۱- در صورت تکرار تخلف جریمه‌ی نقدی دوبرابر خواهد شد.

۲- اگر متخلف بخش خصوصی بود و به سرپیچی خود ادامه داد، محل کار وی به مدت معینی پلمپ خواهد شد.

خامساً: هرگاه شخصی (حقیقی یا حقوقی) به صورت شفاهی یا کتبی یا بهر طریق و شیوه‌ای مانع از بکارگیری زبانهای رسمی و زبان دیگر مکونات عراق شود باید به زندان و جریمه‌ی نقدی مجازات گردد، مشروط بر آنکه مجازات زندان کمتر از یکماه و بیش از دوماه نباشد و جریمه‌ی نقدی نیز از حد اقل () دینار و حد اکثر () دینار تجاوز ننماید.

بخش دهم احکام پایانی

ماده‌ی چهل و چهارم: انجمن وزیران و طرفهای ذیربط موظفند که احکام این قانون را بمرحله‌ی اجرا دربیآورند.

ماده‌ی چهل و پنجم: به هیچ نص قانونی و هیچ مصوبه‌ای که با احکام این قانون در تضاد باشد، عمل نمی‌شود.

ماده‌ی چهل و ششم: این قانون پس از صدور تصمیم کمیسیون زبانهای رسمی و انتشار این قانون در روزنامه‌ی رسمی (وقایع کردستان) به مرحله‌ی اجرا در خواهد آمد.

انگیزه‌های تصویب این قانون

باتوجه به اصل چهارم دستور دائمی مصوب سال (۲۰۰۵) جمهوری عراق فدرال، که در کنار زبان عربی زبان کردی را در عراق برسمیت شناخته‌است، و همچنین به زبانهای دیگر مکونات عراق نیز اعتراف نموده‌است، و بعلت فقدان قانونی ویژه مانند قوانین دولتها و اقالیم کثیراللغات در زمینه‌ی سیاست زبانی، لازم آمد چنین قانونی به عنوان مرجع و چهارچوب سیاست زبانی تصویب و به اجرا گذاشته شود. و لذا این قانون تدوین و تصویب گردید.

